

Revisionsrapport

Granskning av årsredovisning 2017

Bollebygds kommun

*Inger Andersson
Certifierad kommunal
revisor*

*Elinore Fahlgren
Malin Ringedahl
Samuel Meytap
Auktoriserad revisor*

April 2018

pwc

Innehåll

1.	Sammanfattning	2
2.	Inledning	3
2.1.	Syfte och revisionsfrågor	3
2.2.	Revisionskriterier	4
3.	Granskningsresultat	5
3.1.	Förvaltningsberättelsen.....	5
3.1.1.	Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning	5
3.1.1.1.	Iakttagelser	5
3.1.2.	God ekonomisk hushållning	7
3.2.	Nämndernas redovisning av sitt uppdrag	8
3.2.1.	Iakttagelser	8
3.2.2.	Bedömning.....	8
3.3.	Rättvisande räkenskaper	9
3.3.1.	Iakttagelser	9
3.3.2.	Bedömning.....	9
4.	Revisionell bedömning.....	11

1. *Sammanfattning*

PwC har på uppdrag av kommunens förtroendevalda revisorer granskat kommunens årsredovisning för 2017. Uppdraget är en obligatorisk del av revisionsplanen för år 2017.

Syftet med granskningen är att ge kommunens revisorer ett underlag för sin bedömning av om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. Med utgångspunkt från ställda revisionsfrågor lämnas följande sammanfattande revisionella bedömning:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och ekonomiska ställning?

Vi bedömer att årsredovisningen i allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen. Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans och har inga underskott från tidigare år att återhämta. Vi bedömer att förvaltningsberättelsen i stort innehåller den information som ska ingå enligt lag om kommunal redovisning och god redovisningssed.

- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?

Vi bedömer att årets resultat är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. Målen uppnås såväl för det enskilda året 2017 som för perioden 2015 – 2017.

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall delvis är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. Kommunstyrelsen anger att åtta mål, 50 %, bedöms som uppnådda, tre, 19 %, som delvis och fyra, 25 %, som ej uppnådda. Noterbart är att för ett mål "Resande med kollektivtrafiken ska öka" saknas möjlighet att utvärdera.

Kommunstyrelsen ger en sammanfattning avseende måluppfyllelsen, men huruvida Bollebygds kommun uppfattas ha en god ekonomisk hushållning eller ej framgår inte.

- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Bollebygds kommun avviker dock när det gäller redovisning avseende avsättning till Bollebygdsskolan om totalt 6 mnkr. Avsättningen är inte förenlig med kommunal redovisningslag och gällande rekommendationer. Avvikelsen redovisas öppet.

Bollebygds kommun avviker i några ytterligare fall från god redovisningssed avseende värderingsfrågor och tilläggsupplysningar. Avvikelserna redovisas öppet.

2. Inledning

PwC har på uppdrag av kommunens förtroendevalda revisorer granskat kommunens årsredovisning för 2017. Uppdraget är en obligatorisk del av revisionsplanen för år 2017.

I lag om kommunal redovisning regleras externredovisningen för kommuner och landsting. I lagen finns bestämmelser om årsredovisningen. Vidare regleras den kommunala redovisningen av uttalanden från Rådet för kommunal redovisning och i tillämpliga delar av Redovisningsrådet och Bokföringsnämndens normering.

Revisionsobjekt är Kommunstyrelsen som enligt kommunallagen är ansvarig för årsredovisningens upprättande.

2.1. Syfte och revisionsfrågor

Revisorerna har bland annat till uppgift att pröva om räkenskaperna är rättvisande. Inom ramen för denna uppgift bedöms om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning (kap 3 – 8). Vidare ska revisorerna enligt kommunallagen (9:9 a) avge en skriftlig bedömning av om resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de mål fullmäktige beslutat om. Bedömningen ska biläggas årsbokslutet. Detta sker inom ramen för upprättandet av revisionsberättelsen.

Granskningen, som sker utifrån ett väsentlighets- och riskperspektiv, ska besvara följande revisionsfrågor:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och ekonomiska ställning?
- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?
- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- förvaltningsberättelse (inklusive. drift- och investeringsredovisning)
- resultaträkning
- kassaflödesanalys
- balansräkning
- sammanställd redovisning

Bilagor och specifikationer till årsredovisningens olika delar har granskats.

Vi har även bedömt kommunens ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnaden av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål för god ekonomisk hushållning som fullmäktige beslutat om. Granskning av resultatsammanställning för VA-verksamheten och renhållningsverksamheten omfattas inte av denna granskning.

Nämndernas rapportering till fullmäktige har granskats såsom den presenteras i årsredovisningen.

Granskningen har utförts enligt god revisionsledning för kommuner och landsting. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen. Då vår granskning av den anledningen inte varit fullständig utesluter den inte att andra än här framförda brister kan förekomma. Vårt uppdrag omfattar inte en granskning och prövning om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Granskningen har introducerats genom kontakter och samplanering med kommunens ekonomikontor. Granskningen har utförts enligt god revisionsledning med utgångspunkt i SKYREV:s utkast "Vägledning för redovisningsrevision i kommuner och landsting". Vägledningen baseras på ISA (International Standards on Auditing). Som framgår av vägledningen kan implementeringen ske successivt varför tillämpliga ISA helt eller delvis har följts beroende på om vägledningen har beaktats i årets revisionsplan. Granskningen har skett genom intervjuer, dokumentgranskning och granskning av räkenskapsmaterial.

Vår granskning och våra synpunkter baseras på det utkast till årsredovisning som presenterades 2018-03-12 och sedan även till viss del 2018-04-09. Kommunstyrelsen fastställde årsredovisningen 2018-04-09 och fullmäktige behandlar årsredovisningen 2018-04-26.

Rapportens innehåll har sakgranskats av ekonomichef och redovisningsekonom.

2.2. Revisionskriterier

Granskningen av årsredovisningen innebär en bedömning av om rapporten följer:

- Kommunallagen (KL)
- Lag om kommunal redovisning (KRL)
- Rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR)
- Fullmäktiges beslutade mål om god ekonomisk hushållning

3. Granskningsresultat

3.1. Förvaltningsberättelsen

I KRL kapitel 4 anges att förvaltningsberättelsen ska innehålla:

- En översikt över utvecklingen av kommunens verksamhet med mera § 1.
- Väsentliga personalförhållanden (bl a sjukfrånvaro) § 1a.
- Samlad redovisning av investeringsverksamheten (investeringsredovisning) § 2
- Förhållandet mellan utfallet och den fastställda budgeten för den löpande verksamheten (driftredovisning) § 3
- Årets resultat efter balanskravsjusteringar samt detta resultat med justering av förändring av resultatutjämningsreserven § 3a
- Hantering av balanskravet § 4
- Utvärdering av den ekonomiska ställningen § 5
- Andra förhållanden som är av betydelse för styrningen och uppföljningen av den kommunala verksamheten § 1 punkt 5
- Utvärdering av om målen för god ekonomisk hushållning har uppnåtts och följts § 5.

I KRL kapitel 8 anges att det ska vara en gemensam förvaltningsberättelse - även sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer ska ingå, det vill säga de kommunala bolagen.

I RKR 7.1 anges att förvaltningsberättelsen ska innehålla upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser.

Nedan kommenteras några delar närmare.

3.1.1. Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning

3.1.1.1. Iakttagelser

Översikt av utvecklingen av kommunens verksamhet

I årsredovisningens inledning finns ett avsnitt benämnt ”Detta hände under 2017” Här presenterar kortfattat några väsentliga händelser som särskilt påverkat Bollebygds kommun under året.

I förvaltningsberättelsen finns kortfattat kommenterat om förväntad utveckling för Bollebygds kommun. Det finns en tabell – 10-årig översikt – som redovisar den finansiella utvecklingen.

Väsentliga personalförhållanden (bl a sjukfrånvaro)

Den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro redovisas – det vill säga frånvaron specificerad på lång- och korttidsfrånvaro, män och kvinnor samt åldersindelning. Sjukfrånva-

ron har minskat från 8 % 2016 till 6,8 % 2017. I avsnittet "Kommunen som arbetsgivare" lämnas bland annat information om personalomsättning och rekryteringsbehov.

Investeringsredovisning

Investeringsredovisningen innehåller uppgift om utfall, budget samt avvikelse på projektnivå. Investeringsredovisningen är kommenterad.

Det budgeterade utrymmet för investeringar år 2017 uppgick till 138,5 mnkr. Utfallet uppgår till 66,2 mnkr, det vill säga en utnyttjandegrad om 48 %. I delårsrapporten angavs ett utnyttjande om 71,7 mnkr. Överensstämmelse med delårsprognos och slutligt utfall har god överensstämmelse på totalnivå, men brister då det gäller enskilda projekt.

Kommunens investeringsredovisning avviker även från kraven i förarbetena till KRL (4 kap § 2) då det gäller totalkalkyl för fleråriga projekt. Redovisningen kan med fördel kompletteras med förväntad slutlig investeringsutgift samt tidpunkt för färdigställande.

Driftredovisning

I förvaltningsberättelsen finns en driftredovisning som visar utfall, budget och avvikelse för 2017 samt utfall och avvikelse 2016. Sambandet med resultaträkningen framgår inte.

I löpande text framgår att Bildnings- och omsorgsnämnden erhållit 10 mnkr i utökad budgetram under året. Driftredovisningen är kortfattat kommenterad.

Som komplement till driftredovisningen finns även en tabell där avlämnad prognos efter februari, april, augusti och oktober redovisas. Som framgår av tabellen finns det tämligen stora skillnader mellan prognoser och utfall. För Kommunstyrelsens del förklaras det till stor del bero på kostnader för avgångsvederlag om 2,6 mnkr. Bildnings- och omsorgsnämndens differens om ett prognostiserat överskott om 0,2 mnkr efter oktober månad till 7,6 mnkr i bokslutet uppges bero på obudgeterade statsbidragsintäkter samt pessimistiska prognoser. Även Samhällsbyggnadsnämnden har en tämligen stor avvikelse mellan oktober och bokslut. Denna är till stor del avhängigt uppökad tvist gentemot renhållningsentreprenör.

Inom ramen för denna granskning har vi inte haft möjlighet att närmare undersöka orsaker till de stora skillnaderna. Vi ser dock som angeläget att avvikelser mellan delårsrapport och slutligt utfall analyseras i syfte att bli ett bättre politiskt beslutsunderlag.

Balanskravsresultat

Förvaltningsberättelsen innehåller en balanskravsutredning i enlighet med KRL. Årets resultat uppgår till 33,3 mnkr och inga realisationsvinster ska exkluderas. Kommunen uppfyller lagstadgat balanskrav och har inget underskott från tidigare år att återställa.

Utvärdering av ekonomisk ställning

I den finansiella analysen redovisas och kommenteras olika nyckeltal och ekonomiska begrepp över en femårsperiod, vilket ger en bra bild av utvecklingen. Härutöver finns ett särskilt avsnitt benämnt "Kommentar och analyser av kommunens ekonomi".

Gemensam förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen saknar en beskrivning av den samlade kommunala verksamhetens organisation och särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet i koncernföretagen i enlighet med RKR 8.2. Vi bedömer denna avvikelse som mindre väsentlig då endast en bostadsstiftelse finns.

Pensionsredovisning

I förvaltningsberättelsen upplyses om pensionsförpliktelser, dock ej helt i enlighet med RKR 7.1. Upplysningar lämnas även i not till balansräkningen.

Andra förhållanden som har betydelse för styrning och uppföljning av verksamheten

Årsredovisningen innehåller ett folkhälsobokslut.

3.1.1.2. Bedömning

Vi bedömer att förvaltningsberättelsen i allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.

Driftredovisningen bör avslutas med att visa på sambandet med resultaträkningen. Investeringsredovisningen kan med fördel kompletteras med prognos för färdigställande av större projekt – såväl belopps- som tidsmässigt.

3.1.2. God ekonomisk hushållning

3.1.2.1. Iakttagelser

Finansiella mål

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens finansiella mål som fastställts av fullmäktige i budget 2017-2019.

Finansiella mål, fastställda av fullmäktige i mål och budget 2017-2019	Utfall 2017	Måluppfyllelse Kommunstyrelsens bedömning
Det ekonomiska resultatet ska över tid motsvara 4 % av kommunens intäkter för skatter och generella statsbidrag.	Skatter och generella statsbidrag uppgår till 501,9 mnkr. 4 % kräver ett resultat om 20 mnkr. Årets resultat uppgår till 33,3 mnkr, d.v.s. 6,6 %.	Målet uppnås såväl för det enskilda året 2017 som för perioden 2015-2017.
	För perioden 2015-2017 uppgår resultatet till 6,5 %.	
Över tid ska minst 40 % av kommunens investeringar finansieras med egna medel.	Årets investeringar uppgår till 66,2 mnkr. 40 % ger ett belopp om 26,5 mnkr. Årets resultat uppgår till 33,3 mnkr och avskrivningarna till 20,5 mnkr vilket uppgår till ett utrymme om 53,8 mnkr.	Målet uppnås såväl för det enskilda året 2017 som för perioden 2015-2017.
Sjukfrånvaron ska minska (gäller	2017 uppgick sjukfrånvaron till	Målet uppnås.

samtliga nämnder). 6,8 % att jämföra med 8 %
2016.

Mål för verksamheten

I dokumentet "Bollebygds kommun – mål och budget 2017-2019" anger Kommunfullmäktige de olika nämndsmålen kopplade till kommunens övergripande mål. För att begränsa antalet nämndsmål är dessa kompletterade med ett antal nyckeltal. Fullmäktige har inte klart angivet att dessa utgör god ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv, men vi har i vår granskning utgått ifrån att dessa mål utgör fullmäktiges definition av god ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv.

Årsredovisningen innehåller ett avsnitt benämnt "Måluppföljning". Här anges mål, måluppfyllelsegrad och kommentar. Noterbart är att här inte anges ansvarig nämnd. Det sker inte heller någon redovisning av nyckeltalen.

I måluppföljningen bedöms åtta mål, 50 %, som uppnådda, tre, 19 %, som delvis och fyra, 25 %, som ej uppnådda. Noterbart är att för ett mål "Resande med kollektivtrafiken ska öka" saknas fortfarande möjlighet att utvärdera.

Kommunstyrelse ger en sammanfattning avseende måluppfyllelsen, men huruvida Bollebygds kommun uppfattas ha en god ekonomisk hushållning eller ej framgår inte.

3.1.2.2. Bedömning

Vi bedömer att årets resultat är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. Målen uppnås såväl för det enskilda året 2017 som för perioden 2015 – 2017.

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall delvis är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. Vi vill dock påpeka att det är angeläget att det finns möjlighet att göra en utvärdering avseende de mål fullmäktige beslutat om.

3.2. Nämndernas redovisning av sitt uppdrag

Av KL 3:15 framgår att nämnderna ska redovisa till fullmäktige hur de fullgjort sina uppdrag och fullmäktige beslutar om omfattningen av redovisningen och formerna för den.

3.2.1. Iakttagelser

Nämndsredovisningarna beskriver årets verksamhet och framtida utveckling samt i några fall även ekonomiskt resultat och nyckeltal.

Årsredovisningen innehåller även ett särskilt avsnitt benämnt "Utredningsuppdrag".

3.2.2. Bedömning

Vi bedömer att nämndernas redovisning kan utvecklas när det gäller redovisning av nyckeltal. Nu angivna nyckeltal har mer formen av verksamhetsmått.

3.3. Rättvisande räkenskaper

3.3.1. Iakttagelser

Resultaträkning

Resultaträkningen är uppställd enligt KRL 5.1 och omfattar tillräckliga noter. Resultaträkningen redovisar i allt väsentligt kommunens intäkter och kostnader för året samt hur det egna kapitalet har förändrats under räkenskapsåret. Jämförelse med föregående år lämnas för varje delpost.

Årets resultat uppgår till 33,3 mnkr (37,6 mnkr föregående år) att jämföra med budgeterat 7,2 mnkr. Resultat medför därför en positiv avvikelse mot budget med drygt 26 mnkr. Orsak till avvikelsen beror företrädesvis på överskott från nämnderna om 7,3 mnkr, positivt finansnetto om 3,5 mnkr samt skatteintäkter och generella statsbidrag om 14,9 mnkr.

Balansräkning

Balansräkningen är uppställd enligt KRL och omfattar tillräckliga noter. Balansräkningen redovisar i allt väsentligt kommunens tillgångar, avsättningar och skulder per balansdagen. Balansposterna existerar, är fullständigt redovisade, rätt periodiserade samt har värderats enligt principerna i KRL. En avvikelse är avsättningar om 6 mnkr till Bollebygds skolan. Avsättningarna är inte förenliga med KRL eller gällande rekommendationer.

Vi har noterat brister i kommunens anläggningsregister och rekommenderar en översyn av detta. Immateriella tillgångar uppges ingå, men kan inte urskiljas.

Kommunens exploateringsverksamhet är tämligen omfattande – värderad till närmare 40 mnkr i bokslutet – och det är angeläget att kommunen utvecklar bra rutiner för att följa upp verksamheten och eftersträva en redovisning i enlighet med RKR:s vägledning. Arbete med detta har påbörjats 2016 och fortsatt under 2017. Från och med 2018 har kommunen för avsikt att följa RKR:s vägledning.

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalysen är uppställd enligt gällande rekommendation. Överensstämmelse med övriga delar av årsredovisningen finns.

Sammanställda räkenskaper

De sammanställda räkenskaperna är uppställda jämte kommunens räkenskaper. Konsolideringen av underliggande enheter har beskrivits på ett korrekt sätt. Olikheter i redovisningsprinciper mellan enheter och dess resultateffekter har inte beskrivits. Notförteckning till de finansiella rapporterna saknas.

Sammanhållen förvaltningsberättelse i enlighet med RKR 8.2 upprättas inte.

3.3.2. Bedömning

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Räkenskaperna är uppräntade enligt god redovisningssed. Bollebygds kommun avviker dock främst när det gäller avsättning Bollebygds skolan. Avsättningen uppgår till 6 mnkr. Avvikelsen redovisas öppet.

Vi bedömer att Bollebygds kommun även i några andra fall avviker från god redovisnings-
sed. I de flesta fall redovisas avvikelserna öppet och – där så är möjligt – även eventuell
resultatpåverkan.

Följande rekommendationer har kommunen inte följt fullt ut:

RKR 7.1 Upplysningar om pensionsför- pliktelser och pensionsmedel	Tillämpas inte fullt ut	Några uppgifter saknas.
RKR 8.2 Sammanställd redovisning	Tillämpas inte fullt ut	Sammanhållen förvaltningsberättelse inkluderande den kommunala bostads- stiftelsen upprättas inte, redovisnings- principer ej anpassade m m. Avvikelsen redovisas öppet.
RKR 10.2 Avsättningar och ansvarsför- bindelser	Efterlevs inte	Avsättningen är mot gällande lagstift- ning och rekommendationer. Avvikelsen redovisas öppet.
RKR 12.1 Avseende immateriella anlägg- ningstillgångar.	Efterlevs inte	Avvikelsen redovisas öppet i årsredo- visningens avsnitt "Redovisningsprin- ciper".
RKR 13.2 Avseende redovisning av lea- sing och hyresavtal.	Tillämpas inte fullt ut	Avvikelsen redovisas öppet i årsredo- visningens avsnitt "Redovisningsprin- ciper".
RKR 18.1 Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar. RKR:s vägledning för redovisning av kommunal markexploatering	Efterlevs inte	Alla inkomster och utgifter balanseras i avvaktan på slutredovisning av exploa- teringsområdet vilket inte är förenligt med RKR 11.4 samt RKR 18. Avvikelsen redovisas öppet i årsredovisningens avsnitt "Redovisningsprinciper".

4. *Revisionell bedömning*

Vår samlade bedömning är att årsredovisningen i allt väsentligt är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed.

Vi bedömer att

- årsredovisningen i allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen. Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans och har inga underskott från tidigare år att återhämta. Vi bedömer att förvaltningsberättelsen i stort innehåller den information som ska ingå enligt lag om kommunal redovisning och god redovisningssed.
- årets resultat är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. Målen uppnås såväl för det enskilda året 2017 som för perioden 2015 – 2017.
- utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall delvis är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. Kommunstyrelsen anger att åtta mål, 50 %, bedöms som uppnådda, tre, 19 %, som delvis och fyra, 25 %, som ej uppnådda. Noterbart är att för ett mål ”Resande med kollektivtrafiken ska öka” saknas möjlighet att utvärdera.
- räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. Bollebygds kommun avviker dock när det gäller redovisning avseende avsättning till Bollebygds skolan om totalt 6 mnkr. Avsättningen är inte förenlig med kommunal redovisningslag och gällande rekommendationer. Avvikelserna redovisas öppet.

Bollebygds kommun avviker i några ytterligare fall från god redovisningssed avseende värderingsfrågor och tilläggsupplysningar.

2018-04-11

Fredrik Carlsson, uppdragsledare

Inger Andersson, projektledare